

HEMŞİRELİK EĞİTİMİNDE YAŞAM BOYU ÖĞRENME TEORİ ve MODELLERİ

Hemşirelikte Yaşam Boyu Öğrenme Teori ve Modelleri

Elif KOCAAĞALAR AKİNCE*
Nilay ÖZKÜTÜK**
Fatma ORGUN***

ÖZET

Öğrenme teorileri/kuramları, "felsefi, psikolojik, tarihi ve toplumsal temelleri olan, öğrenende hedeflenen davranış değişikliklerinin nasıl geliştiğinin, düşünce, davranış, değer ve tutumların nasıl oluştuğunun anlaşılmasını sağlayan öğrenme yaklaşımları ve öğretme-öğrenme sürecine temel oluşturan varsayımlar" olarak ifade edildiğinden, yaşam boyu öğrenmede kullanılan teoriler bireylerin yeteneklerini geliştirmeye çalışan teoriler sunmaktadır. Hemşirelik eğitiminde yaşam boyu öğrenme sürecinde öğrenenlerde bilgilerin kalıcılığının oluşması oldukça önemlidir. Öğrenenler özellikle aktif katılım gösterdikleri derslerde veya bir beceriyi öğrenirken kendileri deneyimlediği zaman akılda kalıcılığını artırmış olmaktadır. Bu teoriler sürdürülebilir kalkınmaya da katkı sağlamayı amaçlamaktadırlar. Hemşirelik eğitiminde öğrenme teorilerinin bilinmesi hemşirelerin karşılaştıkları her yaş grubundaki sağlıklı/hasta bireylere hitap edebilmeleri ve eğitimlerinde nelere dikkat etmeleri gerektiğini gösterir. Bu makalede, yaşam boyu öğrenme teori ve modelleri irdelenerek hemşirelik eğitiminde tartışılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik eğitimi; Öğrenme modelleri; Öğrenme teorileri; Yaşam boyu öğrenme.

ABSTRACT

The concept of pain experienced by many patients in palliative care, which aims to prevent suffering, meet the psychosocial and spiritual needs of the individual, their family, or caregivers, and improve their quality of life, continues to be a source of great concern as it may not be noticed or adequately treated at the end of life. Uncontrollable pain can lead to worse health outcomes such as sleep disorders, psychological problems, deterioration in social functions and activities of daily living. Nurses and other healthcare providers need to know and advocate for effective, efficient, and safe pain management to alleviate pain. Nurses, who have close contact with sick individuals, have an important role in providing the best possible quality of life for the patient and his family by acting with the philosophy of respect for human dignity. Nurses' knowledge and attitudes about pain management play a key role in effective pain management.

Key Words: Nursing education; Learning models; Learning theories; Lifelong learning.

Sorumlu Yazar:

Adı Soyadı: Arş. Gör. Elif KOCAAĞALAR AKİNCE

Adres: Erciyes Üniversitesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Eğitimi Anabilim Dalı, Kayseri, Türkiye

e-mail: elifkocaaqalar1@gmail.com

* Arş. Gör. Erciyes Üniversitesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Eğitimi Anabilim Dalı, Kayseri, Türkiye

** Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Öğretim Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

*** Doç. Dr. Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Öğretim Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

GİRİŞ

Hemşirelik eğitiminde yaşam boyu öğrenme kavramı çok geneldir. Yaşam boyu öğrenme literatür olarak incelendiğinde kavramsal boyutu ve uygulamalarının eğitim sistemlerinin birçok yönüne odaklandığı görülecektir. Bireylerin yaşamları boyunca örgün (okul ve üniversite), örgün olmayan (diğer kurumsallaşmış öğrenme biçimleri) veya informal ortamlarda (evde, akrabalarının aile üyeleriyle) katıldıkları tüm öğrenme etkinliklerini içermektedir. ⁽¹⁾ Öğrenme, yaşantı ürünü olan kalıcı izli davranış değişiklikleridir. Hemşirelik eğitiminde yaşam boyu öğrenme, öğrenme teorileri üzerine temellendirilmiştir.

Hemşirelik Eğitiminde Yaşam Boyu Öğrenme Teorileri

Hemşirelik eğitiminde öğrenme teorilerinin bilinmesi hemşirelerin karşılaştıkları her yaş grubundaki sağlıklı/hasta bireylere hitap edebilmeleri ve eğitimlerinde nelere dikkat etmeleri gerektiğini gösterir. Bilindiği üzere öğrenme, "bireyin yaşantıları ve çevresiyle etkileşimi yoluyla bilişsel, duyuşsal ve devimsel alanda kısmen kalıcı, gözlenip ölçülebilir davranış kazanması ya da eski davranışlarını değiştirme süreci" şeklinde tanımlanmaktadır. ⁽²⁾ Yaşam boyu öğrenme kavramı ise daha geniş kapsamlı olmasına rağmen genellikle yetişkin eğitimi çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Oysa yaşam boyu öğrenme her türlü eğitim ve öğrenmeyi ifade ederek bir çatı oluşturur. Yaşam boyu öğrenmede olması gereken unsurları Jarvis; "öğrenen kişi, öğrenmenin gerçekleştiği sosyal durum, öğrenenin tecrübe ettiği mevcut sosyal durum, deneyimleri dönüştürme ve öğrenenin zihninde / yaşam öyküsünde depolanma süreci" olarak belirtmiştir. ⁽³⁾

Geçtiğimiz yüzyılda, eğitim psikologları ve araştırmacıları, bireylerin öğrenmeyi nasıl gerçekleştirdiklerini, beceri ve bilgiyi nasıl kazandıklarını, organize ettiklerini, nasıl değerlendirip, uyguladıklarını açıklamak için

birçok öğrenme teorisi öne sürmüşlerdir. ⁽⁴⁾ Öğrenme teorileri/kuramları, "felsefi, psikolojik, tarihi ve toplumsal temelleri olan, öğrenende hedeflenen davranış değişikliklerinin nasıl geliştiğinin, düşünce, davranış, değer ve tutumların nasıl oluştuğunun anlaşılmasını sağlayan öğrenme yaklaşımları ve öğretme-öğrenme sürecine temel oluşturan varsayımlar" olarak ifade edilmektedir. ⁽²⁾ Yaşam boyu öğrenmede kullanılan teoriler bireylerin yeteneklerini geliştirmeye çalışan teoriler sunmaktadır. Bu teoriler sürdürülebilir kalkınmaya da katkı sağlamayı amaçlamaktadırlar.

Hemşirelik eğitiminde yaşam boyu öğrenmede temel alınacak öğrenme teorileri şunlardır. ⁽⁵⁾

- Davranışçı öğrenme teorisi
- Bilişselci öğrenme teorisi
- Yapısalcı öğrenme teorisi

Davranışçı Öğrenme Teorileri

Davranışçı öğrenme teorileri, psiko-analitik teoriye bir tepki olarak, insan davranışının gözlenebilir ve ölçülebilir yönlerini ele almak maksadıyla doğmuştur. Davranışı tanımlarken, öğrenen tarafından yapılan uyarıcı tepki ilişkilerinden kaynaklanan davranış değişikliklerini vurgular. Davranışçı öğrenme teorisine göre "bireyin bir davranımda bulunması için içsel ya da dışsal bir uyarının olması gerektiği" savunulur. Davranışçı öğrenme teorisinin yaratıcıları John B. Watson (1878-1958) ve B.F. Skinner (1904-1990)'dır. Watson, insan davranışının belirli tepkileri ortaya çıkaran belirli uyarılardan kaynaklandığını, insan gelişimiyle ilgili sonuçların bilinçaltı güdüler veya gizli bilişsel süreçler hakkındaki spekülasyonlardan ziyade açık davranışları gözlemlemeye dayanması gerektiğine; Skinner ise, görünüşte kendiliğinden olan eylemin ödülleri ve cezalarla düzenlendiğini, insanların dünyayı şekillendirdiğini, bunun yerine dünyanın onları şekillendirdiğini savunmuşlardır. ⁽⁵⁻⁸⁾

Bilişselci Öğrenme Teorisi

Bilişsel kuramcılar, öğrenenlerdeki içsel süreçlere ve geçmiş yaşantılara odaklanarak, insanı bilişsel süreçleri tanımayan, sadece uyarılara yanıt veren bir organizma olarak görmezler. Aynı zamanda bilgiyi işleyen olarak görürler. Bu çerçevede bilişsel öğrenme gelişim, olgunlaşma ve yaşantı kazanma arasındaki sürekli bilgi alışverişinin bir ürünüdür. Biliş kavramı, öğrenenin çevresini anlama, anlamlandırma ve öğrenmeyi de kapsayan zihinsel aktivitelerin bütünü olarak ifade edilir. Beynin nasıl çalıştığı üzerinde duran bilgi işleme modeli, insan beyninin duyuşsal kayıt, kısa süreli bellek ve uzun süreli bellek olmak üzere üç temel belleğe sahip olduğuna vurgu yapar. Duyu organları yolu ile toplanan bilgilerin ilk gittiği yer duyuşsal kayıt yeridir. Depolama kapasitesi oldukça çok olmasına rağmen akılda tutma açısından uzun süreli değildir. Dikkat ve algı süzgecinden geçen bilgiler kısa süreli belleğe gelerek az sayıda bilginin az bir zaman aralığında bellekte tutulduğu yerdir. Bilgiler tekrar edilmediği takdirde uzun süreli belleğe aktırılamaz ve unutulur. Tekrar yapmak ve eski bilgilerin üzerine koyacağımız yeni bilgiler arasında ilişki kurmamız bilgilerin uzun süreli belleğe aktarılmasını sağlamaktadır. Bilgilerin uzun süreli belleğe aktarılmasını sağlayan bir diğer yol ise aktif katılım ve kendi kendine öğrenilmesidir. (8, 9)

Hemşirelik eğitiminde yaşam boyu öğrenme sürecinde öğrenenlerde bilgilerin kalıcılığının oluşması oldukça önemlidir. Öğrenenler özellikle aktif katılım gösterdikleri derslerde veya bir beceriyi öğrenirken kendileri deneyimlediği zaman akılda kalıcılığını artırmış olmaktadır. Bunu sağlamanın yollarından biri ise dikkattir. Dikkat süzgecinden geçmeyen bilgiler kısa süreli belleğe gelemmezler. Hemşirelik eğitiminde öğrenenlerin dikkatini çekerek, bilgileri sunmak her zaman akılda kalma sürelerini artıracaktır. Bunu sağlamak için öğrenenleri derslere aktif katılımcı olarak katmak ve öğre-

nenleri merkeze alarak bilgileri işlemek gerekir. İlk etapta sunuş yoluyla anlatılan ders sunumu, sonrasında oturumda yerini grup tartışmalarına, grup oyunlarına, öğrenenlerin analiz edebileceği öğrenme yöntemlerine bırakmalıdır. Kalıcılık açısından dikkate alınması gereken unsurlardan biri de anlamlı öğrenmenin sağlanmasıdır. Burada bilgiler öğrenenlere genelden özele, kolaydan zora, basitten karmaşığa şeklinde ve organize olmuş halde sunulmalıdır. Anlamlı öğrenmeyi sağlamak adına farklı öğretim tekniklerinin kullanılması da yararlı olacaktır. Örneğin hemşirelik eğitiminde öğrenenlerin hastanın hastalığı, hastalık belirtileri, kullandığı ilaçları, hemşirelik bakımı, uygulanacak tedavi vb. kavramlar arasında ilişki kurabileceği kavram haritası yöntemini kullanmaları, ödevlerini bu doğrultuda hazırlamaları onların bilgileri benimseyerek uzun süre akıllarında tutmalarını sağlayacaktır. (5, 7, 9)

Yapısalcı Öğrenme Teorisi

Yapısalcı öğrenme teorisi, yeni bilgilerin eski bilgiler ile ilişkilendirilmesi sonucu kendi zihinsel çerçevemizde uygun hale getirilmesi yaklaşımına dayanır. "Öğrencilerin kendi deneyimlerini kullandıkları, bilginin doğasını sorgulayan, yapılandırma sürecinin nasıl gerçekleştiği ve nelerden etkilendiği vb. sorulara cevap bulmaya çalışan, öğrenmeyi bir anlam oluşturma olarak gören, bilginin öğrenen tarafından yapılandırıldığını savunan, öğrenci merkezli" bir teoridir. (10) Bu teori hemşirelik eğitimcilerinin öğrenenlere öğrenme çerçevesi sunarak bunu zihinlerinde oluşturmalarına yardımcı olmalarını önermektedir. Bu modelde katı müfredatların esnek müfredatlar haline getirilmesi, eğitimcilerin öğrenenlere rehber olması gerektiği, öğrenenlerin yaşam boyu öğrenme süreçlerinde kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmeleri gerektiğine vurgu yapar. Teorisyenler bu konudaki öğrenmeleri Piaget'in şema teorisine dayandırmaktadırlar. Piaget zihnimizde bulunan bilgilerin belirli şemalar halinde toplandığını belirterek,

bu şemaların gelişmesi ve büyümesini özümleme ve uyumsama kavramları ile bağdaştırmıştır. Özümleme, var olan bilgilerin kendi var olan zihnimizdeki şemalara eklenerek çoğalmasında durumudur. Uyumsama ise, yeni bilgilerin var olan bilgiyle çeliştiğinde yeni bilgilerin ve fikirlerin oluşturulması için var olan şemanın değişmesidir. Bu döngü yaşam boyu öğrenme süreci boyunca devam eder. (11, 12)

Yaşam boyu öğrenme sürecinde hemşirelik eğitiminde şemaların yerleşmiş ve kuvvetlenmiş olmasına dikkat edilmesi gerekir. Kavram yanlışlarının olması hemşirelik eğitiminde hassas bir konudur. Hemşirelik eğitiminin kanıt temelli olması ve her geçen gün bilgilerin kanıt düzeyinde sunulması, var olan şemaların değişmesi demektir.

Teorileri Hemşirelik Eğitiminde Yaşam Boyu Öğrenmeye Nasıl Entegre Edebiliriz?

Hemşirelik eğitiminde öğrenenler yaşam boyu öğrenmeyle beraber sürekli bir eğitim ve öğretime tabi olmaktadır. Hemşirelik eğitiminde öğrenenlerin sunuş yoluyla öğrenmelerinden ziyade onların aktif katılımlarının sağlandığı, probleme dayalı öğrenme, örnek olay çalışmaları, yansıtma, uygulama vb. yöntemlerin kullanılması öğrenenlerde hem etkin hem de derin öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamaya yardımcı olacaktır. Bu teorilerden ortaya çıkan en iyi eğitim yönteminin keşifsel öğrenmeye dayalı bir eğitim yöntemi olduğu söylenebilir. Hemşirelik öğrencileri yaşam boyu eğitimlerinde bu teorilerden yararlanabilirler ve öğrenmelerini aktif katılım ile sağladıklarında, bir konu üzerinde farklı bakış açılarının oluşması ve yerleşmesi sağlanmış olacaktır. Öğrenenler teorik oturumlarda ya da bir hastanın yatağı etrafında yönlendirici vasıtasıyla grup tartışması yapabilir, iş birliğini gerçekleştirebilir ve bu teorilerin kullanılması ile bilgilerin güçlendirilmesine de yardımcı olabilirler. (4, 5, 7)

Eğitmciler hem klinik ve laboratuvar uygulamalarında hem de teorik derslerde kullanabilecekleri bu öğrenme teorileri ile öğrenenlerin bilgilerinin pekiştirilmesini sağlayarak en iyi öğrenmeyi gerçekleştirebilirler. Bu pekiştirme olumlu ve olumsuz olarak iki şekilde de kullanılabilir. Olumlu pekiştiriciler, ortama konulduğunda belirli bir davranışın yapılma olasılığını artıran uyarıcılar olarak belirtilmektedir. Olumlu pekiştirmede, eğitimciler öğrenenlerde gerçekleştirmek istedikleri olumlu/istendik bir davranıştan sonra onlara sevecekleri uyarıcıyı sunma ile bunu yapabilirler. Öğrenenler bu istendik davranışı tekrarlamaya eğilim göstererek bu davranışın yerleşmelerini sağlayacaklardır. Örneğin katıldıkları eğitimlerden veya sempozyumlardan sonra öğrenenlere verilen katılım belgelerinin onların iş hayatına geçtiklerinde bir adım önde başlayacaklarını bilmeleri onları bu yönde motive edebilir veya hemşirelik eğitimcileri derslerinde anlaşılması zor ve yoğun olan ders sunumlarının arkasına çeşitli çevrimiçi (Menti, Kahoot vb.) programları kullanarak onlara ufak ödüller verip derslere daha motive olmalarını sağlayabilirler. Olumsuz pekiştiriciler ise, ortamdan çıkarıldıklarında belirli bir davranışın yapılma olasılığını artıran uyarıcılar olarak belirtilir. Örneğin bir hemşire eğitimcisi dersinde öğrenenleri sürekli sözlüye tabi tutarsa öğrenenler derse çalışarak gitmek zorunda kalacaklar ve sözlü olsun ya da olmasın ister istemez sınav için de çalışmış olacaklar ve bu sayede dersten başarılı olacaklardır. (7, 9)

Hemşirelik Eğitiminde Yaşam Boyu Öğrenme Modelleri

Hemşirelik eğitiminde yaşam boyu öğrenme modelleri incelendiğinde yetişkin eğitimi ve çocukların ya da gençlerin eğitiminin birbirinden farklı olduğu karşımıza çıkmaktadır. Hemşire öğrenen grubu çocukluk çağından çıkmış bireylerden oluşmaktadır ve bu sebeple birer yetişkin kategorisinde olduklarından pedagojiden

farklı androgoji süreci kapsamında yer almaktadırlar. Bu kapsamda incelenmesi gereken yetişkin eğitim ilkeleri altı boyutta ele alınmaktadır: ⁽¹³⁾

1. Yaşam boyu öğrenme sürecinde bunu neden bilmiyim sorusunu sorarak – bilme ihtiyacı,
2. Kendi aldığım kararlardan yine kendim sorumluyum anlayışına dayalı – öğrenenlerin benlik kavramı,
3. Bu yaşıma kadar tecrübelerim var ve bu tecrübeleme saygı duymalısınız mantığının benimsendiği – öğrenenlerin deneyimlerinin rolü,
4. Koşullarım ve şartlarım ne olursa olsun ister değişsin ister aynı kalsın benim öğrenmem gerekiyor düşüncesi – öğrenmeye hazır olma,
5. Öğrenme içinde bulunduğum durumla başa çıkma yardımcı olacak – öğrenmeye yönelim,
6. Kimsenin zoru ile değil ben öğrenmek istediğim için öğreniyorum – motivasyon,

Yaşam boyu öğrenme farklı boyutlarda ele alınmakla birlikte aşağıdaki gibi dört modelle de ifade edilmektedir: ⁽¹⁴⁾

- Demokratik bir toplumda eğitim yoluyla fırsat ve yaşam şansı eşitliği fikrini zorlayan özgürleştirici veya sosyal adalet modeli: Herkes için yaşam boyu öğrenme,
- Her bireyin yaşamının kendisinin bir süreci olduğu, yaşamın gerçekleşmesini ve kendini gerçekleştirme hedeflediği kültürel bir model: Kendini gerçekleştirme için yaşam boyu öğrenme,
- Gelişmiş, çok kültürlü ve demokratik ülkeler için yeterli bir öğrenme sistemi olarak görüldüğü 'açık toplum' modeli: Katılmak isteyen ve katılabilen herkes için yaşam boyu öğrenme,
- Ekonominin ve işverenlerin nitelikli, esnek ve uyarlanabilir bir işgücü ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli işle ilgili eğitim ve beceri geliştirmeyi ifade ettiği bir beşerî sermaye modeli: İstihdam için yaşam boyu öğrenme,

Andragoji Modeli

Andros (yetişkin) ve agosos (rehberlik) sözcüklerinden türetilmiş olan andragoji, Yunanca “yetişkin eğitimi”, “yetişkinlerin öğrenmesine yol göstermenin ya da yardımın bilim ve sanatı” olarak tanımlanmaktadır. İlk olarak bu terimi kullanan Alman eğitimci Alexander Kapp (1833), eğitimin sadece çocuklara yönelik yapılan kısa süreli temel eğitimden ibaret olmadığını, yaşam boyu devam etmesi gerektiği savunmasından yola çıkarak kullanmıştır. Andragoji terimini eğitim literatürüne kazandıran ise Malcolm Shepherd Knowles (1968)'tir. Bu modele göre kişi olgunlaşıp, tecrübeleri artıkça dışa bağımlılığı azalır ve kendi kendini yönetmeye başlar. Hemşirelik eğitiminde bu modelin yaşam boyu öğrenme boyutunda kullanılması, öğrenenlerde öğrenme uygulamalarının birçok alanında daha sistematik uygulanabilmesini sağlamaktadır. Geleneksel eğitim programlarında eğitimciler neredeyse her konuda kendileri karar verirken bu modele göre öğrenenler sürece dahil edilerek farklı değişken ve motivasyonlarla öğrenmeleri gerçekleşmektedir. Eğitimci ve öğrenen arasında sürekli ve karşılıklı olan iletişim sayesinde ortak karar vermeleri mümkün olmaktadır. Hemşirelik eğitiminde öğrenenlerde kazandırılmak istenen değerler, eleştirel düşünme, sorgulama ve araştırma gibi kavramlar bu model ile yaşam boyu öğrenmeleri kapsamında farklı öğrenme deneyimlerine açık olmalarını, öğrenmede daha dikkatli ve seçici olmalarını, öğrenmede planlamadan değerlendirmeye kadar her basamağı sorgulamalarını sağlamaktadır. ^(15, 16)

Öz-Yönelimli Öğrenme Modeli

İlk olarak Tough (1971) ve Knowles (1975) tarafından ortaya koyulmuş modelde, yaşam boyu öğrenme sürecinde öğrenenler bağımsız bir öğrenme yapısına sahip olduklarından dolayı benlik algıları olgunlaştıkça öz yönelimleri de artmaktadır. Genel olarak, yaşam boyu öğrenmede öğreneni, öğrenmenin gerçekleştiği bağ-

lam ve öğrenme türünü dikkate alan, daha fazla etkileşimde olunan bir model olarak belirtilmektedir. Hemşirelik eğitiminde yaşam boyu öğrenmede bu modelin kullanılması, hemşirelerin sorumlulukları üstlenmelerine, karar verme sürecine katılmalarına ve kendi düşünce ve eylemlerinden yine kendilerinin sorumlu olmalarını kapsamaktadır. Bu modelde öğrenenlerin öğrenme gereksinimleri, öğrenme kaynakları ve öğrenme biçimleri, yaşam boyu öğrenmelerini gerçekleştirirken kendi öğrenme süreçlerini düzenlemeyi, öğrenme hedeflerini, öğrenmeye nasıl karar verdikleri, planlarını nasıl uyguladıkları ve değerlendirdikleri de incelenmektedir. Öğrenenlerde olumlu tutum geliştirme, akılcı davranma, eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme, etkili konuşma ve etkili yazma becerileri ile özgüven, merak ve keşfetme isteği kazandırmaktadır. (15, 17)

Öz yönelimli öğrenme ilkelerinin hemşirelik eğitiminde yaşam boyu öğrenmede kullanımına ilişkin şunları söyleyebiliriz: (15, 17)

- Öğrenenlere kendi öğrenmeleriyle ilgili karar alırken daha fazla sorumluluk verilebilir,
- Öğrenenlerin öz yönelimli çalışma etkinlikleri, kendi eğilimlerine göre okumalarla, eğitici etkinliklerle, uzaktan eğitim modelleri ile, karşılıklı konuşma ya da yansıtıcı yazma çalışmaları ile zenginleştirilebilir,
- Eğiticiler, öğrenenlerle etkili iletişim, kaynaklara ulaşmada izlenecek yol, öğrenme çıktılarını değerlendirme, eleştirel düşünmeye yönlendirme vb. rollerde aktif rol oynamalıdır.

Dönüşümsel Öğrenme Modeli

1978'de Jack Mezirow tarafından geliştirilen modelde, öğrenenlerin bilişsel açıdan değerlendirilmesi ön plandadır. Bireyin dünyayı algılamada kendi deneyimlerini, inançlarını, bakış açısını sorgulamayı öğrenmesi, eleştirel düşünüp bunu yansıtması ve yeni yöntemler bulmasını içermektedir. Yaşam boyu öğrenmede öğre-

nenlerin karşılaşılabilecekleri dönüşümsel öğrenme aşamalarını Taylor (1998)'un dönüşümsel öğrenme basamağını dikkate alarak aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür: (15, 18)

1. **İkileme Düşme:** Öğrenenler yaşamlarının bazı dönemlerinde içsel bir karmaşa içerisine girebilirler (Hastalık, işsiz kalma ya da kariyerde ilerleme gibi.)
2. **Öz İnceleme:** Eleştirel yansıtmayı da kapsayan bu aşamada öğrenenler ikileme düşerek eski ve yeni bakış açılarını sorgulamaya başlarlar.
3. **Eleştirel Değerlendirme:** Öğrenenler içsel sorgulamayla beraber içlerinde değerlendirme yapmaya başlarlar.
4. **Farkına Varma:** İç sorgulama ve değerlendirme ile öğrenenler dönüşümlerini fark ederler, çevreleriyle paylaşırlar.
5. **Keşfetme:** Öğrenenlerin yeni öğrenmeleri için gerekli olacak seçenekleri keşfettikleri aşamadır. Kendilerine farklı yollar bulabilirler.
6. **Eylem Planı Hazırlama:** Edindikleri yeni bakış açısı ve seçtikleri farklı yollar ile yeni eylem planı hazırladıkları aşamadır.
7. **Bilgi ve Beceri Edinimi:** Öğrenenler hazırlamış oldukları yeni eylem planlarına göre ihtiyaç duydukları yeni bilgi ve becerileri edindikleri aşamadır. Yaşam boyu öğrenme kapsamında ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri kazanmaya başlarlar.
8. **Yeni Rollerin Denenmesi:** Edinilen bilgi ve beceriler ile yeni rollerin denendiği aşamadır.
9. **Yeterlilik ve Özgüveni Oluşturma:** Yaşam boyu öğrenme ile kazandıkları yeni roller kapsamında özgüven ve yeterliliklerini kendi yaşamlarında uygulayarak geliştirdikleri aşamadır.
10. **Bütünlleştirme:** Kazandıkları bilgi ve beceriler ile yeni rollerini benimsedikleri ve kendi yaşamlarında kullandıkları aşamadır.

Eleştirel Yansıtma Modeli

Bu modelde öğrenenlerin önceki tecrübelerinden yola çıkılarak öğrenmeleri sağlanmaktadır. Öğrenmedeki birçok değişken incelenerek, hangi bilgilerin kabul edilip edilmeyeceği tartışılmaktadır. Öğrenenlerin kendi yaşam alanlarının ve özerkliklerinin dış çevreleriyle ilişkili olarak değişime odaklanmaktadır. Eleştirel yansıtma modelinin uygulanması, öğrenenlerin akran eğitimini gerekli kılmakta ve sıkça yapılanlar ile yanlış varsayımları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu model; tetikleyici bir olay karşısında olasılıkların/hipotezlerin ortaya koyulması ve değerlendirilmesi ile alternatif bakış açılarının geliştirilmesi ve edinilen yeni bakış açılarının yaşamlarına entegrasyonunu içermektedir. (15, 19)

Proje Tabanlı Öğrenme Modeli

Proje tabanlı öğrenme öğrenene tasarı geliştirmeyi, hayal ederek kurgulamayı ve planlama yapmalarını sağlarken, eğitici açısından da öğreneni merkeze alarak gerçek yaşam ortamlarını sınıfa taşıyıp proje çerçevesinde geliştirmelerini sağlamaktadır. Hemşirelik eğitiminde uzun vadede planlanan öğrenme etkinliklerine, disiplinler arası bağlantıların kurulmasına, öğrenen merkezli ve hemşirelik eğitiminde gerçek olgularla ilişkili bütünleştirici bir eğitimi sunmaktadır. Model, bir konunun derinlemesine araştırılmasına odaklanır. Öğrenenlere herhangi bir durumda karşılaşılabilecek problemleri tanımlama, çözüm yolları araştırma, araştırmayı yönetme, toplanan bilgileri analiz etme, bilgileri seçme, seçilmiş olan bilgileri bütünleştirebilme ve eski bilgiler ile yeni bilgiler arasında ilişki kurabilmeyi öğretmektedir. Kısaca tasarı geliştirmeye, hayal etmeye, planlamaya, kurgulamaya dayalı bir öğrenme anlayışıdır. Öğrenenlerin problem çözme ve üst düzey düşünme becerilerini geliştirerek, motivasyonlarını ve özgüvenlerini artırmaktadır. (20, 21)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak hemşirelik eğitimi kavramsal çerçevenin uygulamalara yansımalarıyla oluşan bir mesleki eğitimidir. Yaşam boyu öğrenme olarak hemşirelik eğitimi ele alındığında her model entegre edilebilir ama öncelikle çerçeve çizecek unsurlar vardır. Hemşire eğitimciler bu unsurları eğitime nasıl yansıtabiliriz diye düşünerek hareket etmelidirler.

Hemşire eğitimcilere öneriler;

- Klasik eğitim sisteminden farklı, öğretmeni değil öğreneni merkeze almalı,
- Eğiticiler yönlendirici, rehber veya kolaylaştırıcı olarak bulunmalı,
- Grup eğitimleri ile tartışma ortamları oluşturulmalı,
- İş birlikli öğrenme ve uzaktan eğitim modelleri kullanılabilir,
- Öğrenenler yaşam boyu öğrenme sürecinde hedef belirleyerek, eğitim programını tasarlama, öğrenme yöntemlerini seçme, öğrenmeyi değerlendirme aşamalarında aktif katılım sağlamalı,
- Hemşirelik eğitiminde öğrenme içerikleri, materyal ve yöntemler belirlenirken öğrenenlerin deneyimlerine de uygun olarak seçilmeli,
- Her öğrenenin öğrenme yöntemi ve tarzının farklı olduğu göz önünde bulundurularak bireysel eğitim planları hazırlanmalı,
- Öğrenenler öğrenme süresinde sorumluluk alarak kendi kendilerine öğrenmeyi geliştirmeli ve karar süreçlerinde aktif rol almalı,
- Öğrenenlerin kendi öğrenme ihtiyaçlarını belirleyebilecek şekilde öz denetim becerilerini geliştirecek etkinlikler yapılmalı,
- Öğrenenler yaşam boyu öğrenme ihtiyacı duyacak, kendi motivasyonlarını sağlayabilecek roller üstlenmeli,
- Öğrenenler öğrenme hedeflerini doğru şekilde saptayabilmeli, önceki bilgi ve deneyimleri ile bir-

leştirebilmeli, kendi öğrenmelerini eleştirebilmeli ve değerlendirebilmeli, farklı öğrenme yöntem ve stratejileri kullanabilmeli ve bilgiyi analiz edebilmeli,

- Eğitici ve öğrenen arasında iyi bir iletişim olmalı,
- Yaşam boyu öğrenme kapsamında esnek çalışma zamanlarına yer verilecek proje tabanlı öğrenmenin olduğu, öğrendiklerini uygulayabildikleri modeller tercih edilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Steffens K. Competences, learning theories and MOOC s: Recent developments in lifelong learning. European Journal of Education. 2015; 50(1): 41-59. Available from: <https://doi.org/10.1111/ejed.12102>.
2. Hemşirelik Terimleri Sözlüğü Çalışma Grubu. Hemşirelik Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları; 2015.
3. Akcaalan M, Arslan S. Yaşam Boyu Öğrenme: Teori ve Uygulama. Konya: Eğitim Yayınevi; 2016.
4. Aliakbari F, Parvin N, Heidari M, Haghani F. Learning theories application in nursing education. Journal of Education and Health Promotion. 2015; 4. Available from: doi: [10.4103/2277-9531.151867](https://doi.org/10.4103/2277-9531.151867)
5. Scales P. Yaşam Boyu Öğrenme ve Öğretim. (2.baskıdan çeviri). (Ü. Köymen, Çev) Ankara. Palme Yayınları; 2015. (Orijinal çalışma basım tarihi 2013).
6. Zhou M, Brown D. Educational learning theories: 2nd Edition. Education Open Textbooks.1; 2015. <https://oer.galileo.usg.edu/education-textbooks/1>. [E.T. 19.12.2020].
7. Mutlu N. Yetişkinler ve öğrenme: Öğrenme kuramları açısından bir değerlendirme. M. Güçlü, (Ed.), Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme (1.Baskı) içinde (s. 87-106). Ankara: Pegem Akademi; 2019.
8. Hotaman D. Eleştirel düşünme becerisi açısından öğrenme kuramları, öğrenme ortamları ve öğretmen davranışlarının incelenmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2020; 13(72). Doi: 10.17719/jisr.10935.
9. Senemoğlu N. Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya. (26. Baskı). Ankara. Anı Yayıncılık; 2018.
10. Uşun S. Öğrenme ve yapılanmacı yaklaşım. S Akbaba ve Ş Anlıak, (Ed.), Eğitim Psikolojisi, içinde (s.341-362), İstanbul: Arı Matbaacılık; 2007.
11. Tunca N. Şahin SA, Aydın Ö. Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2015; 11(2). DOI: 10.17860/efd.92694.
12. Özdel K. Dünden bugüne bilişsel davranışçı terapiler: teori ve uygulama. Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics. 2015; 8(2): 10-20.
13. Taylor DC, Hamdy H. Adult learning theories: Implications for learning and teaching in medical education: AMEE Guide No. 83. Medical Teacher. 2013; 35(11): 561-572. Available from: <https://doi.org/10.3109/0142159X.2013.828153>.
14. Schuetze HG, Casey C. Models and meanings of lifelong learning: Progress and barriers on the road to a learning society. Compare. 2006; 36(3):279-287. Available from: <https://doi.org/10.1080/03057920600872365>.
15. Kılınc HH, Yenen ET. Yetişkin eğitimiyle ilgili yaklaşım ve modeller. M. Güçlü, (Ed.), Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme (1.Baskı) içinde (s. 66-85). Ankara: Pegem Akademi; 2019.
16. Tezcan F. Deveci T. Andragoji ve yaşamboyu öğrenme bağlamında yetişkinlerin öğrenmesi. Researcher. 2018; 6(2): 123-137.
17. İğrek E, Şimşek H. Yükseköğretimde insani becerilerin öğrenenlere kazandırılması için öz yönelimli öğrenme modeli. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi. 2019; 14(20): 1-1. Available from: <https://doi.org/10.26466/opus.595168>.
18. Akçay C. Dönüşümsel öğrenme kuramı ve yetişkin eğitiminde dönüşüm. Millî Eğitim Dergisi. 2012; 42(196): 5-19. Available from: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/442214>.
19. Yeşilyurt E. Yansıtıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Öğelerine Kavramsal Bir Bakış. Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi. 2021 6(2), 236-256.
20. Kalaycı N. Yükseköğretimde proje tabanlı öğrenmeye ilişkin bir uygulama projesi yöneten öğrenciler açısından analiz. Eğitim ve Bilim. 2010; 33(147): 85-105. Available from: <http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/691/139>.
21. Başbay M. Proje tabanlı öğrenme. Ö. Demirel, (Ed.), Eğitimde yeni yönelimler (6.Baskı) içinde (s. 67-79). Ankara: Pegem Akademi; 2015.